

mely a ma már gyökeresen megváltozott viszonyok között is 24 év óta túri, hogy a népiskolai tanítónő-képezdek is a régi slendrián mellett maradjanak csak azért, mert akkor hajdanában szükség volt még erre, avagy csak azért, mert a szerencsétlen szervezettű polgári iskolák még ma sem fejlődtek magasabbra.

De nem is folytatom tovább megjegyzéseimet. A kisededvónők s dajkák fizetésének megállapítása, a kisedednevelők jogainak és önállóságának biztosítása, a túlságos szűkre mért szünetek s más hibásan megállapított intézkedések aránylag csekélységek a most felhozott két nagy hiány mellett s a kisededvónók irányára nem döntő hatásuk.

Egészben véve — ismételjük — helyes és czélszerű az 1891: XV. t. cz. iránya és intenciói. Mint minden törvényt, ezt is javítja és köszörüli az élet és a tapasztalat. Soha meg nem becsülhető előny azonban maga az a tény, hogy a kisededvónók ügyének törvény által szabályozása megtörtént s kétségtelen, hogy kulturtörténetünk bármely kutatója nem utolsó érdemeül fogja ezt beszámítani annak a férfiúnak, ki ma közoktatásügyünk élén áll s ki bizonynyal tudja azt, hogy e törvény életének egyik főmunkája, gondoskodik is arról, hogy annak végrehajtása kellő erélylyel s kellő körültekintéssel kezdessék meg.

GYÖRGY ALADÁR.

IRODALMI OKTATÁS A NÉPISKOLÁBAN.

A népiskolai magyar nyelvoktatást ép úgy, mint a középiskolait két tárgyat alkotja: az irodalmi és a nyelvtani oktatás. Jó lesz e két tárgyat már a népiskolában is megkülönböztetni egymástól és tanításuk módját külön-külön szemügyre venni.

Népiskoláink eddig sem voltak irodalmi oktatás híján; az olvasókönyv képviselte e tárgyat, de szükséges, hogy e tárgy feladatát, az eredményt, melyet általa el akarunk érni, pontosabban és határozottabban jelöljük meg, mint a hogy ez eddigelé történt; szükségesnek tartjuk, hogy a népiskolai tanterv erre nézve határozott és részletes utasítást adjon.

A népiskolai és középiskolai irodalmi oktatás végcéljaiban sok tekintetben megegyez. Mindkettő meg akarja ismertetni a növendékeket ama hatalmas alkotó szellemmel, mely ép úgy nyilvánul nagy költőink, valamint népköltészetünk örök becsű termékeiben. Csakhogy a középiskola kiszemelése terjedelmesebb, a méltatásban mélyebbre hatol, idegen költészettel való összehasonlítás által nemzeti gondolkodásunk sajátos érdemét tisztábban kiemeli és megvilágítja. A népiskola azonos, de szerényebb célokat tűz ki magának. Fiatalabb gyermekekkel lévén dolga, csak azt szemelheti ki,

mi ezek felfogó képességét meg nem haladja, kevesebb idővel rendelkezvén, kiszemelése sokkal kisebb körre szorítkozik, és nem veheti célba azt a finomabb esztetikai belátást, melylyel idegen irodalmakon okulva, saját irodalmunkat teljesebb mértékben élvezhetjük. De lelkesedést és szeretetet ez is ébreszthet az irodalmi termékek iránt, mely aztán további olvasásra buzdítja a nép emberét, erősíti a nemzeti összetartozás eszméjét; kapcsul szolgálhat a nemzetnek különféle iskolákat látogatott tagjai között, mert tudatosá teszi azt a gondolatot, hogy van közös birtokuk; vannak közös érdekeik; melyeket közös erővel kell és érdemes megvédeni.

Már e szempont is mutatja, miért kell az irodalmi oktatás fontosságát annyira kiemelni; ez tájékoztat egyúttal az irodalmi anyag kiszemelésére nézve is. Azonban az irodalmi oktatásnak egy másik hatására is rámutathatunk.

Költői művek első sorban a képzelet alkotásai, és a képzelet kiművelésére nincs hathatósabb eszköz, mint irodalmi művek tárgyalása. A képzelet kellő kiművelése pedig ép úgy az értelmi, mint erkölcsi képzés szempontjából rendkívül fontos. A mit mi gyors felfogásnak, találékonyságnak nevezünk, az nem egyéb, mint a képzelet működése. Nem szabad e fontos lelki tehetség művelését elhanyagolnunk; működik az, akarjuk vagy nem; a mi feladatunk helyes irányt adni a képzelet működésének. Mert a milyen áldásos a működése, ha helyes irányban mozog, oly veszedelmes a képzelet, ha meg van rontva hamis vagy aljas képzetek által. Hány embert rontott már meg erkölestelen, a képzeletet felizgató olvasmány, hány ember lett már tehetetlen s rajongó, álmadozó a képzelet túltengése által?

Arra kell tehát törekednünk, hogy a gyermeki képzeletet hatalmunkba kerítsük, hogy a gyermek csak tiszta, nemes képeket lásson képzeletében, vagy ha néha feltűnik is előtte a rossz, az ne mint csábító kép, hanem mint utálat tűnjék fel, melytől irtózáttal elfordul. Ezt csak úgy érhetjük el, ha oly irodalmi művekről gondoskodunk, melyek a gyermek képzeletét ellenállhatatlan erővel megragadják, de egyszersmind nemes irányba terelik.

Látjuk, hogy e szempont is nem csupán feltűnteti az irodalmi oktatás szükségességét, hanem szintén ad némi útmutatást az anyag kiszemelésére.

De nem feledkezhetünk még az irodalmi oktatásnak egy másik hatásáról sem. Irodalmi művek tárgyalása által egy fontos disciplinát tanítunk: emberismeretet. A történelem a társadalom életét, az irodalom az egyes ember egyéni életét világítja meg. *Taine* «*De l'intelligence*» című művének előszavában megjegyzi, hogy miután irodalomtörténeti és esztetikai műveiben speciális lélektani tanulmányokat tett, ezeket mintegy összefoglalja általános lélektani műveiben: «az emberi értelemről». — Lélektani monographiák, irói, — mint pl. *Nahlowsky*: «*Das Gefühlsleben*» című művében; nagyrészt

az irodalomból vett példák elemzésére alapítja fejtegetéseit. De különben is ma, midőn az irodalomban a lélektani bonczolás és elemzés korát éljük, ezt talán fölsőlegesen bővebben fejtegetni. Az irodalmi oktatás által tágítjuk a gyermek látókörét, mert érintkezésbe hozzuk nemes és fenkölt jellemekkel, részvétet ébresztünk benne más emberek sorsa iránt, midőn más emberek helyzetét elképzelni s érteni tanítjuk. És midőn így megnyitjuk előtte a nemes élve etnek egy forrását és fejlesztjük jó izlését, egyszersmind emberismeretre s ezzel kapcsolatosan jóindulatra és emberszeretetre is tanítjuk. Természetesen ez eredményt csak is úgy érhetjük el, ha az irodalmi olvasmányok kiszemelésében ez elvre tekintettel vagyunk.

Összefoglalva az eddigieket, azt mondhatjuk, hogy irodalmi oktatás a népiskolában azért szükséges, mert csak így lehet fentartani a nemzeti összetartozás érzését, mert ez foglalkoztatja a gyermek képzeletét és erkölcsileg nemes jelenetekkel, gondolatokkal s érzelmekkel, ez fejleszti a jó izlést és erejét szegi az izléstelen, erkölcstelen olvasmánynak. Nem szabad tehát túrnunk, hogy a gyermek e fontos lelki tápláléktól meg legyen fosztva. A dolog megvalósítása pedig nem oly nehéz, mint a milyenek talán első pillanatra látszik, mert csak egy dolgon fordul meg az ügy: meg kell állapítani a népiskola számára az irodalmi olvasmányok kanonját. Tény, hogy pædagogiai sajtónk a népiskolai tanterv e fontos kérdésével alig foglalkozott, pedig érdemes vele foglalkozni, és e rövid cikknek nincs is más célja, mint a figyelmet e teendőre ráirányítani.

E kérdés nem pusztán csak a népiskolai szakembert érdekli, általános érdekű kérdés ez, melyhez hozzászólhat mindenki, a kit nemzeti művelődésünk ügye igazán érdekel. És jó a népiskola kérdéseit is néha-néha általánosabb szempontokból tekinteni. Jó a népiskolára nézve, mert csak így tűnik fel, mi része van neki más iskolák mellett a nemzeti nevelés nagy feladatainak megvalósításában. De jó a középiskolára is, mert csak így tudja, mit bizhat a népiskolára és mennyiben folytathatja annak működését. Nincs nagyobb baj, mint mikor az iskolák egymás mellett haladnak, nem tudva egymásról semmit és nem törődve egymással semmit. Az irodalmi oktatás épen oly kérdés, a melyet valamennyi iskolára nézve egységes szempontok szerint lehet és kell megoldani.

Tulajdonképen nem kívánunk egyebet, mint hogy azon elvek, melyek a gymnasiumi utasításokban foglaltatnak, a népiskolában is érvényesüljenek, természetesen módosítva ez iskola korlátolt ideje és eszközei szerint.

Nem tartom magam illetékesnek a fenn jelzett kanon megállapítására; elég, ha egyelőre utalás történik a dolog fontosságára és a szempontokra. Bizonyos, hogy a népiskolában nagyobb tért kell juttatnunk a népies költészet számára, mert ennek naiv, egyszerű hangját legjobban fölfoghatja a zsenge gyermekkor. Népmesék és népmondák érdemelnek első sorban figyelmet, aztán népies gyer-

mekversek, verses elbeszélések. Általában valamely költemény vagy prózai elbeszélés minél inkább megüti a népies hangot, minél egyszerűbb a szerkezete és minél egyszerűbbek a benne rajzolt életviszonyok, lelki állapotok, annál inkább való a népiskolába.

Meg kell még jegyeznem, hogy az irodalmi oktatás népiskoláinkban koránt sem szerepelne új tantárgyként; az irodalmi olvasmányokat egyszerűen bevezesszük a népiskolai olvasókönyvbe, s ez a tantárgy csak hadd szerepeljen mint magyar olvasás. A különbség mindössze az, hogy mi az olvasásnak határozott tárgyi célját tűzünk ki, és bizonyára nem fogja akadályozni az olvasásbeli készség megszerzését az a körülmény, hogy a gyermek az olvasás által határozott és becses tartalmat ismer meg.

Még csak két dologra kell ügyelnünk. Kívánatos, hogy az olvasmányok ne legyenek tarkán-barkán összekeverve, hanem egyes összetartozó csoportokra osztva, mint a gymnasiumi utasítás is követeli. Szükséges továbbá, hogy ha az órarenden nincs is kitéve, és a tanulók sem sejtik, de a tanító világosan tudja, hogy az ő feladata a magyar olvasást, mint irodalmi oktatást felfogni; ezért már a képző intézetekben szükséges a növendékeket e tekintetben kellően felvilágosítani.

Végül egy jámbor óhajjal fejezzük be e fejtegetést. Említetük, hogy a népiskola számára irodalmi kanont kellene megállapítani; de ez nem elég; gondoskodnunk kellene hozzá való kommentárról is a tanítók részére. E munka tartalmazhatna általános utasításokat az olvasmányok tárgyalására is és közölhetne egynehány mintaleczkét is, de fődolog volna mégis az egyes költemények beható fejtegetése.

Tankönyvirodalmunkban van egy néhány magyarázatos kiadás középiskolai tanulók számára, ezek közt tanítójelöltekre nézve leghasználatóbb *Badics Ferencz. Petőfi*-kiadása. Kívánatos volna, hogy az összes népiskolai irodalmi anyagra legyen hasonló magyarázatos kiadásunk. Ezzel befejezzük a népiskolai irodalmi oktatásra vonatkozó megjegyzéseinket, a népiskolai nyelvtani oktatás egynehány kérdésére pedig talán máskor lesz alkalmunk reá térni.

MÁLNAI MIHÁLY.

HIVATALKÉPESSÉG ÉS VIZSGÁLAT.

Ausztria szinte tipikus állam arra nézve, mint mozdította elő a tudományos oktatást és képzést nem a tudomány szeretetéből, nem a szellemi haladás és felszabadulás végett, hanem mert attól az állami feladatok teljesítését várta és remélte. A mint az állam a kormányzatot, Mária Terézia ideje óta, kivette a régi feudális hatóságok kezéből, a mint a tanult burokratia egymásután elfoglalja